

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Reden und Arbeiten der Societas Latina - Cod. Karlsruhe 3420, 1-4

Orationes in Marchio-Badensis Societate Latina ab ordinariis h. soc.
solidalibus habitare - Cod. Karlsruhe 3420,2

Hebel, Johann Peter

[Karlsruhe], 1772-1776

[Hebel, Johann Peter]: Argumentum foecunditas et latitia indolis bone in
invere arte indicia

[urn:nbn:de:bsz:31-99834](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-99834)

Argumentum

Fecunditas et Laetitia
indolis bonae in iuvene certa

Indicia.

Oratione distribuit
et
exposuit.

J. P. Hebel.

Thema: Foecunditas et Laetitia in delis bona in iuare certa indicia.

P. I. Ipse notiones praestruantur.

P. II. Vocabitur, quae ex his virtutibus bona spes sit habenda.

Ad I. Foecunditas est quidem ad materiam refertur et inventionem, quae facili bonarum rerum intra animum conceptis, et largo cuiusque materiae apparatus infusio mentis agitatione, eorum quae res aut ope possunt videtur perductio.

Contra vite consistit naturam perdit.

Et proava ubertas, qualis in multis deprehenditur in omni genere laetitia cum facilissimas, et ad quodvis malum nimis sagaces se ostendentibus, quam interim in eis rebus quo priam cogitationem exposunt, et majoris sunt utilitatis plane se ineptos ac indociles praebent.

Et insanabilis quadam stultitia, eorum qui continua macie laborant, tabescent, et cum in se aridi sint ac ieiunii, ne copiam quidem si bi oblatam, unde alii possunt et confirmari admittunt, et omnino faciem in se trahere recusant.

Laetitia ad formam spectat et elegantiam ita potest fieri ut sit erectissima, mi, quae bona ope credas promere gaudent, nullo alio impulso sed nisi proprio tendentis in altum, adhibita tamen non minore in suscipiendis opere circum spectare quam cura in elaborando.

Hic cavetur ut

Neo levis sit, neo petulans ratio, ut in illis, qui negligenter et inconfidenter omnia tractant, et suis virtutibus fidentius curam omittunt, pessimis aliquando et facile occurrentibus contenti.

Neo inmodesta et inverecunda. In quo peccant audentissimi quidam, solum fore virtutem existimantes, temere qualia cumque sint proicere, nihil pensi ultra habentes, quam ne pudore ullo moveri videantur.

Ad P. II. Quae bona spes ex his virtutibus maxime habenda sit.

1. Principia natura vimque in se ei hinc deprehendat, quae uni desunt, non in ullo genere proficiat.
2. laetitia studium ad quasvis res praclaras efficiendas fore potentissimam imprimis hisce qualitatibus declaratur.
3. Plurime illis est, ex operis volaplas, quae mirum in modum studio educant et provehit.
4. Possunt denique vivaciora ingenia, et florentia eliminari, et ad maturitatem perducere, ac si quid superfluum, et eas ipse constrinxerit. At depressa natura et iacent, semperque tristis, nullo labore virgi potest et confirmari.

Director Excellentissime
 Sodales Honoratissimi

Qui ad hominum diversa studia et ingeniorum
 varias doctos, mediocriter tantum vigilan-
 tem oculum admovet: is quæ ex his, quæ homi-
 nes iam a teneerrimis unguibus produnt, facta
 tibus animi, imò et externis corporis motibus
 et fluctibus, manatura sint aliquando ingenia
 facile divinare potest. Faciens quædam tardi
 et torpentis corporis vinculis refrenda, atque
 ultra humum sese non attolunt, sensim
 æterna macie confecta, se ipsa quasi consu-
 munt et contabescunt. Alia quæ ad altius
 duraturum culmen conscendunt, impellit quæ-
 dam insatiabilis plura dicendi perseveran-
 di, enucleandi ac erulendi cupido, cui usque
 fiat, inter studia noctes agunt informas, operi-
 mas vias incedunt, fortissima obstacula disjici,

cordis, nihilque non audens donec ad intimas veri-
 tatis aditus penetraverint. Alia ut humilis vis,
 la non alte asurgens, non altas radices agat,
 non cum excelsioribus de floribus suavisate con-
 tendunt, nec vigorem eorum assequuntur, respo-
 uero id eo omni facultate deficiente, eamque
 potentem virtutem denegans, et medicos animi
 fructus pro se ferre malunt quam nullas.
 Quibus alia calculorum subductiones et com-
 pulsationes delectans, alia si vera ferantur
 eorumque leges et naturas perscrutantur, alia
 in rerum naturam et causas inquirunt, hoc
 ardens philosophis sublimiores subtilioresque
 doctrinis, illa Hispanis studium in deliciis habens
 hac trahit armorum splendorem illa medendi
 gravitas et usus. Quae sunt innumera alia
 discrimina ut virtus ingenii hominibus infusa
 illa iam in iuvenibus et pueris tanquam futurae
 designationis certa indicia pro ceteris faustati-
 bus longe eminent. Quisquam humana pectora
 esse infra varias formas, dum molis est

atque liquidas, si occidit semel et velut
 in lapidis duritiem abit non facile variat for-
 mas. Cujus in iuvene vixit non variis modis versatum
 est pectus, qui non exereuit non flexit, non expli-
 cavit, ibius animus etiam si flexerit vellet torpe-
 bis. At in cernas iam iuvenilia ingenia aperta
 expedita agilia, que aliquando ad altius culmen
 transire solent, contra quibus nulla vis nullus
 vigor, inf. ea iam in iuventute literarum
 et artium facultatibus carent, literatorum
 hominum societatem fugiunt, rebusq; inanibus
 tempus terere, quam aliquid homine dignum
 suscipere malent. Qui Historie studium
 facient, ex iis iam in iuventute eluxit facultas
 memoria infirmitas, qua rerum, nominum,
 annorum ceterarum series mente capiunt
 et ex quavis quo in mortalium vitis cuius
 non, actione suam trahere potest. Qui
 ad Rhyticas studium animum adiecit ille obse-
 vationem pro se fert in iuvene mentem
 Qui in hoc arma in se referre fecum conspiciunt

idum Iuvenem adhuc Martius ludus delectat.
Ex hac materia non dubitavi, proponere
vobis.

Secundam et Latitiam in doli
bona in vivere certa indicia
ita ut in

P. I. ipsas notiones proponam, in
P. II. Quae ex his virtutibus praecipua
spes habenda sit, edoceam.

Quid sit fecunditas, quae Latitiae quo extrema
utrinque, vitanda? haec quaestiones prior pars
omnisq; de notionibus tractatio absolvetur.
Primo in quo differat utraq; virtus inquis
renti apparebit, pertinere fecunditas a rem ad
rei ipsius materiam, eamq; insondandi, deici-
gendam, amplificandam ac exoliendam
hanc, Latitiam nempe eloquendi ac profertendi
que curum. Porro, quid sit fecunditas ingenii
cogitanti occurrat primo tanquam in potu,
mutatam esse rei denominationem, a terra
frugifera fertili ingenio admodum simili-
ma. Agrum dicimus fecundum, qui sua
utilitate quadam et motu terra, profert

est, ad quam derimentam ac apilendam non
 tam leuiter atque Alna grauior labor adhi-
 bendus est, cuius se gleba facile resoluent. Legor
 itaque qui semen facile recipit, qui quasque fru-
 ges facile ferat, nati usq; seminis diuin odo gens,
 nisi sint facile reuulsi. Qui ex accepto semine
 mox maturerent, multas, easque probatas fru-
 ges proferat, quae votis avari agricolae se respiciunt
 Deū, superfluis nocivisq; humoribus careat.
 Est itaq; fecunditatem ingenii contendimus
 tunc virtutem, qua omnia cito longa bonaq;
 ferat.

Hanc de nominationem ut innumeras alias
 miram ob similitudinem, ad alias atq; alios
 res transferre conseruimus. Praecipue autem
 ingenii fecunditas dicitur facilis quodam
 bonarum rerum intra animum conceptis
 et largo uigore materiae apparatus, in sinu mentis
 agitatione eorum quae res aut occasio posuerit
 luce uidebantur perductio. Ingenium non
 de una tantum aut altera parte apertum, non
 hanc uel illam modo licentiam facile amplectens
 non memoria tantum facultate infusa, ceteris

quadam tantitate laborans, sed quod capax fit
 etque perdocile uniuscujusq; doctrina, dum
 do illa fit bona, profans, emolumento cui dam
 inferiens suisq; proclavis virtutibus se a reno.

Mirum est Auditores quantum proficiat, qua
 tumq; valeant ingenia, que multis variis
 et a se diversis viritatibus imbuta sunt, in
 quo altera scientiarum alteri succurrere infer
 vire, illuminare possit. Mirum quam illud
 ingenium compositis viribus agere quas, et
 quam facilem scientiam altera alio aditum
 prebeat. Uti vero Aud. omnium mortalium
 pectoribus ea infidet leber ut ad devia facili
 me declinent effreniq; petulantia rectam
 semitam recupant, ita et hoc in loco reperian
 tur, qui vel nil ferre proficiunt, vel nolunt,
 hinc etiam nimis admodum ferunt.

Execranda sane illa, que in multis re
 peritur prava ubertas, in omne generi
 ludicrum se facillimos et ad quodvis malum
 nimis sagaces se offentantibus. Non
 potest non lugere bonus, non potest in

dignari, tam nefarium quorundam ac divinum
 paene ingeniorum abusum, feliciumque facultatum
 animi tam nefastum in mala ac impia
 flexionem. Tam virile sepius ac masculinum
 iuvenibus in se ingenium, ut, postquam ad
 annos pervenerint, quibus vera sapientia ex-
 iri debeat, sequerascere videantur. Contra in
 rebus quo seviram excogitationem possunt, se
 ineptos praebent, ac plane indoctos. Sumes a
 vobis ultionem, is, qui facultates, quae tam
 impie in mortalium peccem, exercetis benigne
 credidit.

Altera ab parte occurit insanabilis quaedam
 ac mira sterilitas, eorum qui continua ma-
 cie laborantes tabescent, et quam in se asi-
 di finit, atque ieiunare, ne copiam quid em sibi
 oblatam unde alii possint es confirmari ad-
 mitunt et omnino succum in se trahere negli-
 unt. Novercam fateor in multos se gessit na-
 tura, ut praecipua hominum, partes quo de-
 mum conficitur nos homines, ingenio nempe
 pe desitutum cum protulerit. Sed tamen

perficere est, eorum admodum exiguum
 partem, non sua ipsius culpa non sapuisse.
 Imo accidere solet, ut ii, quibus expeditissimè
 me insunt facultates, earum curam, nimis
 freti omitant, utq; ita cadere ea pati,
 antur, quæ ad tantum fastigium scandere
 potuissent. Alii quibus indoles exigua con-
 cepta est, sive desperatione, sive negligentia
 fiat, nullam fere operam intendunt. Sic
 in adversum vult mortalium peccat ut
 ii qui medicis admodum viribus in-
 fructi sunt quod incitamento eis esse
 debet, refutandi cura et industria ea qua
 natura rogit, ad interitum magis admoneat,
 quam ut sedula cura prohibeant.
 Letitiam tanquam alterum indicium
 quod attinet supra iam monuimus, pertine-
 re illud magis, ad rei tractationem et ele-
 cutionem. Ea quæ tam arcte sunt
 inter se connexa, ut parum proficiet, si
 curdetas, nisi ad inveniendam concipiendam
 et tractandam nos quædam adducta letitia

Et hoc in multa debita deflectes nisi ingenio
 et fecunditate regatur, ac tanquam alimento
 nutritur. Potest ita finire ut fit, quodam
 animi erectio ea quo bona esse credat pro,
 mere gaudentis, nullo alieno impulsu sed nisi
 propriis tendentis in altum, adhibita tamen
 non minori in suscipiendo opere circum,
 spectatione, quam cura in elaborando. Procaue,
 tur igitur in hac notione, a tarditate, a motu
 a negligentia a petulantia atque demum imo
 desidia ac audacia. Obiiceret quidam stare non
 posse, cum ingenii fertilitate torpentem illam,
 tarditatem ut quo certum sit indicium, sit cum
 qui nulla proferendi cupiditate ardeat, nec
 cogitare indagare ac doctrinis aperire ani,
 mum posse. Sed eo magis elijci cenda est illa
 torpente lassitudo, quod ingenium alio fertile, cu,
 iusq, rei, ita retineatur. Atque quod preclara ac
 divina pene ingenia sub tarditatis fovee lentitate
 laborant, Obstat et aliquando metas, qua sapientis
 laborant ingenia, quo quandam diffidentiam

in suas vires admodum probandam alunt,
 quae postea in metum abiit, ut quae habeant
 non solum debitent proferre, sed et ne au-
 deant quidem. — Contrariatur et letitia
 negligentia, qua et praclarissima ingenia
 sapienter laboraverunt, quae postea vel vi, vel
 alia necessitudine coacta, quid valeant ha-
 beri produunt, ceterum quieti indulgent.
 Hi sunt quibus deest pectus lectum, dantur
 et qui minus habent, atque hoc inter pe-
 tiosissimum refero, et petulantes, qui inco-
 siderate et negligenter omnia tractant,
 et suis viribus fidentiores curam omittunt
 pessimis aliquando et facile occurrentibus
 contenti. Inest et hic negligentia sua, quae
 illa tamen multo est pessidantior, quae plus
 ei adhaeret protervitatibus. Maxime autem
 intolerabiles infimorum, eos esse puto, quorum
 letitia nullis limitibus circumscripta, in immoder-
 atam ac verecundiam lasciviam degeneravit.
 In quo peccant audentissimi quidam, solum

Perire virtutem in eo confidere autumantes, ut
temere qualiacumque sint proiciant, nihil per.
Si ultro habentes quum ne pudore quidem proseri
ullo videantur.

Tam in secunda parte orationes aggredior
docere quae ex his virtutibus bona spes fieri ha-
nende. Prima sunt atque infalibilia, mentis, et
natura laumplete dotata iudicia. Contra naturam
naturam, ut quum in se ferax sit, ac virgine, nulla,
quae unquam loco ubi semel se deposuerit, sine fru-
ctu disceperit, ut illa deponat in iuvene vires
suas ad principia, quae non feraci et expedito
pectore, lateque mente effulminet. Posse se aliquid
suis viribus frugis capere, illa demonstrat, haec
velle se dotas suas ad aliquam perfectionem pro-
vehere significatur; nam quae erit ingenii exer-
citus et fecunditas atque applicatio, quod ^{non} ~~est~~ ^{est} ~~est~~
quodam modo impetus infatigabile et irrequietum
studium. Contra ubi vel sum a fit letitia
rulum ad veritatis fundamentum ibi in pra-

tenitatem ac petulantiam plerumq; abeunt
 Islandi femina. Vera enim ac modesta
 sine animo feraci stare et procedere non
 potest letitia. Populi et ingenia maui
 laborantia quatum, quia vix mediocria eru-
 dere posse perspiciunt nullo laudis studio
 trahi, quod autem magis cadit in eos qui
 errato expeditaq; mentis sunt. Non dubito
 ALLSTORAS. fere plurima ingenia, quo unives-
 sa Europa miratur, laudis studium certe in-
 iuventute stimulare. Taleor cum demum
 in finem literarum studia aggredi debe-
 re, ut com unis reipublica usus augetur.
 Non nego laudis studium, focundum multo-
 rum malorum imo et feclerum fontem esse.
 Concede rei literariae male esse consultam, eru-
 dito homine arrogancia et insolentia in-
 flato. Sed peccant sane, noxiasq; virtuti infe-
 runt manus, qui et ipsas aeterni numinis
 leges disjocere et abolere conantur, qui omnia

Laudis cupiditatem in homine delere volunt.
 Innatum esse mortalium naturae, semen, et
 alle cuiusque pectori insitum, ut et sua laudi
 aliquid indulgeat. Ideo inditum nobis est, tanquam
 abas egit radices, ut ad quodvis proclare et
 magnifice factam mens humana impelleretur.
 Sed quod certius, apparentiusque, laudis studi-
 dii signum est, quam id de quo loqui institui
 ratio ipsa in hanc nos sententiam deducit.
 Ego quidem, quomodo cum tardo, torpentisque
 ingenio, cum petulante imoderatque homine
 congruere queat, similitudo ad laudem et glo-
 riam conquirendam plane non perficitur.
 Imo dum potius apparet, quantum exitium vitia
 reat ei, qui omnem laudis sensum nefarie
 in se extinguit. Thali fecleris, natus flagitii
 pudet eum, ad quovis mala perpetranda inorside,
 rato impetu ruit. At non solum, laudis studio
 verum etiam voluptate accendi potest ingenium
 cui vires quibus exornat se quae, non deservit.

In apries est. Aud. quantum profecturus sit
 is, quem simul ac literas aggreditur, quodam
 indignatis et anxietas cruciatur. Qui quo
 remotior a literis est, eo sibi felicior esse
 videtur. Gaudium o Fvenes! atq; voluptas
 est, qua omnem laborem ac operam, quam
 intra literas consumistis lenit, dulcemq;
 reddit. Voluptas est, que incitamenti quisq;
 ad se suaq; studia augendum semper ac
 perfectiora reddendum. Et est quo veram
 mercedem laborum in se ipso vobis con-
 stituit. — Audis autem et moventes
 aliquos contra has, quas constituimus in-
 venis, precipuas virtutes quaestiones, earumq;
 pretium in dubia vocantes. Multis animis viris
 tutibus patet ingenium tale letum et
 apertum, sed et praeceleris potius inclinat
 ad quovis extrema et superflua, sapientiaq;
 in vetitum ruit nefas. Sed confidens

ipsi, quanto facilius sit vivaciora ingenia et
 florentiora climare, et ad maturitatem per-
 ducere. Multa insunt in vivere, quod non diffi-
 teor superflua. Sed omnia haec ipsa aetas con-
 fringet, altior certe spes est, florentis ingenii,
 quam trisulis semper atque iacentis, quod nullo la-
 bore erigi potest et confirmari.

265

[Faint, illegible handwritten text in a cursive script, likely a historical document or manuscript.]